

"אין הגלויות מתכנסות אלא בזכות המשניות"

מסכת תענית

נבחן בעל פה

משנה							בבא א'	פרק		
			ז	ו	ה	ד	א	ב	ג	א
י	ט	ח	ז	ו	ה	ד	א	ב	ג	ב
	ט	ח	ז	ו	ה	ד	א	ב	ג	ג
		ח	ז	ו	ה	ד	א	ב	ג	ד

תענית

פרק א

א מאימתי מזכירין גבורות גשמים. רבי אליעזר אומר, מיום טוב הראשון של חג. רבי יהושע אומר, מיום טוב האחרון של חג. אמר לו רבי יהושע. הואיל ואין הגשמים אלא סימן קללה בַּחֵג, למה מזכיר. אמר לו רבי אליעזר, אף אני לא אמרתי לשאול, אלא להזכיר, משיב הרוח ומוריד הגשם בעונתו. אמר לו, אם כן, לעולם יהא מזכיר:

ב אין שואלין את הגשמים אלא סמוך לגשמים. רבי יהודה אומר, העובר לפני התבה ביום טוב האחרון של חג, האחרון מזכיר, הראשון אינו מזכיר. ביום טוב הראשון של פסח, הראשון מזכיר, האחרון אינו מזכיר. עד אימתי שואלין את הגשמים, רבי יהודה אומר, עד שיעבור הפסח. רבי מאיר אומר, עד שייצא ניסן, שנאמר (יואל ב) ויִרְדּוּ לָכֶם גֶּשֶׁם, מורה ומלקוש בראשון:

ג בשלשה במרחשון שואלין את הגשמים. רבן גמליאל אומר בשבעה בו, חמשה עשר יום אחר החג, כדי שיעיף אחרון שב ישראל לנהר פרת:

ד הגיע שבעה עשר במרחשון ולא ירדו גשמים, התחילו היחידים מתעניין שלש תעניות.

אוקלין ושותין משחשכה, ומתריין במלאכה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה:

ה הגיע ראש חדש כסלו ולא ירדו גשמים, בית דין גוזרין שלש תעניות על הצבור. אוקלין ושותין משחשכה, ומתריין במלאכה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה:

ו עברו אלו ולא נענו בית דין גוזרין שלש תעניות אחרות על הצבור. אוקלין ושותין מבעוד יום, ואסורין במלאכה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה, ונועלין את המרחצאות. עברו אלו ולא נענו, בית דין גוזרין עליהם עוד שבע, שהן שלש עשרה תעניות על הצבור. הרי אלו יתרות על הראשונות, שבאלו מתריעין ונועלין את החנויות, בשני מטיין עם חשקה, ובחמישי מתריין מפני כבוד השבת:

ז עברו אלו ולא נענו, ממעטין במשא ומתן, בבגין ובנטיעה, בארוסין ובנשואין ובשאלת שלום בין אדם לחברו, כבני אדם המזופין למקום. היחידים חוזרים ומתענים עד שייצא ניסן. יצא ניסן ולא ירדו גשמים, סימן קללה, שנאמר (שמואל א יב) הלוא קציר חטים היום, וגו':

פרק ב

א סדר תעניות כיצד, מוציאין את התבה לרחובה של עיר ונותנין אפר מקלה על גבי התבה ובראש הנשיא ובראש אב בית דין, וכל אחד ואחד נותן בראשו. הזקן שבהן אומר לפניו דברי כבושין, אחינו, לא נאמר באנשי יניוה, וירא האלהים את שקם ואת תעניתם, אלא, (יונה ג) וירא האלהים את מעשיהם, כי שבו מדרךם הרעה. ובקבלה הוא אומר, (יואל ב) וקרעו לבבכם ואל בגדיכם:

ב עמדו בתפלה, מורדין לפני התבה זקן ורגיל, ויש לו בנים, וביתו ריקם, כדי שיהא לבו שלם בתפלה, ואומר לפניו עשרים וארבע ברכות, שמונה עשרה שבכל יום, ומוסיף עליהן עוד שש:

ג ואלו הן, זכרונות, ושופרות, אל י בצרתה לי קראתי ויעגני, אשא עיני אל ההרים וגו', ממעמקים קראתיך ה', תפלה לעני כי יעטף. רבי יהודה אומר, לא היה צריך לומר זכרונות ושופרות, אלא אומר תחיתו, רעב כי יהיה בארץ, דבר כי יהיה וגו', אשר היה דבר ה' אל ירמיהו על דברי הבצרות. ואומר חותמיהו:

ד על הראשונה הוא אומר, מי שענה את אברהם בהר המוריה, הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' גואל ישראל. על השנייה הוא אומר, מי שענה את אבותינו על ים סוף, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' זוכר הנשכחות. על השלישית הוא אומר, מי שענה את יהושע בגלגל, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' שומע תרועה. על הרביעית הוא אומר, מי שענה את שמואל במצפה, הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' שומע תפלה. על הששית הוא אומר, מי שענה את יונה ממעי הדגה, הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' העונה בעת צרה. על השביעית הוא אומר, מי שענה את דוד ואת שלמה בנו בירושלים, הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' המרחם על הארץ:

בלילה. אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס, ובחמישי מתירין מפני כבוד השבת:

ח כל הכתוב במגלות תענית דלא למספד, לפניו אסור, לאחריו מתר. רבי יוסי אומר, לפניו ולאחריו אסור. דלא להתענא בהון, לפניו ולאחריו מתר. רבי יוסי אומר, לפניו אסור, לאחריו מתר:

ט אין גוזרין תענית על הצבור בתחלה בחמישי, שלא להפקיע השערים, אלא שלש תעניות הראשונות שני וחמישי ושני, ושלש שניות חמישי שני וחמישי. רבי יוסי אומר, כשם שאין הראשונות בחמישי, כך לא שניות ולא אחרונות:

י אין גוזרין תענית על הצבור בראש חודש, בחנכה ובפורים, ואם התחילו, אין מפסיקין, דברי רבן גמליאל, אמר רבי מאיר, אף על פי שאמר רבן גמליאל אין מפסיקין, מודה הוה שאין משלימין. וכן תשעה באב שחל להיות בערב שבת:

פרק ג

א סדר תעניות אלו האמור, ברביעה ראשונה. אבל צמחים ששנו, מתריעין עליהם מיד. וכן שפסקו גשמים בין גשם לגשם

ה מעשה בימי רבי חלפתא ורבי חנניה בן תרדיון, שעבר אחד לפני התבה וגמר את הברכה כלה, ולא ענו אחריו אמן. תקעו הפהנים תקעו. מי שענה את אברהם אבינו בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה. הריעו בני אהרן הריעו. מי שענה את אבותינו על ים סוף, הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה. וכשבא דבר אצל חכמים, אמרו, לא היינו נוהגין כן אלא בשער המזרח ובהר הבית:

ו שלש תעניות הראשונות, אנשי משמר מתעניין ולא משלימין, ואנשי בית אב לא היו מתעניין כלל. שלש שניות, אנשי משמר מתעניין ומשלימין, ואנשי בית אב מתעניין ולא משלימין. שבע אחרונות, אלו ואלו מתעניין ומשלימין, דברי רבי יהושע. וחכמים אומרים, שלש תעניות הראשונות, אלו ואלו לא היו מתעניין כלל. שלש שניות, אנשי משמר מתעניין ולא משלימין, ואנשי בית אב לא היו מתעניין כלל. שבע אחרונות, אנשי משמר מתעניין ומשלימין, ואנשי בית אב מתעניין ולא משלימין:

ז אנשי משמר מתרים לשתות יין בלילות, אבל לא בימים. ואנשי בית אב, לא ביום ולא

שנראה כמלא פי תנור שדפון
באשקלון. ועוד גזרו תענית על
שאכלו זאבים שני תינוקות
בעבר הירדן. רבי יוסי אומר, לא
על שאכלו אלא על שנראה:

ז על אלו מתריעין בשבת, על
עיר שהקיפוה גוים או נהר, ועל
ספינה המטרפת בים. רבי יוסי
אומר, לעזרה ולא לצעקה.
שמעון התימני אומר, אף על
הדבר, ולא הודו לו חכמים:

ח על כל צרה שלא תבוא על
הצבור, מתריעין עליה, חוץ
מרוב גשמים. מעשה שאמרו לו
לחוני המעגל, התפלל שיירדו
גשמים. אמר להם, צאו והכניסו
תנורי פסחים, בשביל שלא
ימוקו. התפלל ולא ירדו גשמים.
מה עשה, עג עוגה ועמד
בתוכה, ואמר לפניו, רבונו של
עולם, בניך שמו פניהם עלי,
שאני כבן בית לפניך. נשבע אני
בשמך הגדול שאיני זז מכאן, עד
שתרחם על בניך. התחילו
גשמים מנטפין. אמר, לא כה
שאלתי, אלא גשמי בורות שיחין
ומערות. התחילו לירד בזעף.
אמר, לא כה שאלתי, אלא גשמי
רצון, ברכה ונדבה. ירדו כתקנו,
עד שיצאו ישראל מירושלים
להר הבית מפני הגשמים. באו
ואמרו לו, כשם שהתפללת
עליהם שיירדו כה התפלל שילכו

ארבעים יום, מתריעין עליהם
מיד, מפני שהיא מכת בצרת:

ב ירדו לצמחין אבל לא ירדו
לאילן, לאילן ולא לצמחים, לזה
ולזה אבל לא לבורות לשיחין
ולמערות, מתריעין עליהן מיד:

ג וכן עיר שלא ירדו עליה
גשמים, דכתיב (עמוס ד) והמטרתי
על עיר אחת ועל עיר אחת לא
אמטיר, חלקה אחת תמטר וגו',
אותה העיר מתענה ומתרעת,
וכל סביבותיה, מתענות ולא
מתריעות. רבי עקיבא אומר,
מתריעות ולא מתענות:

ד וכן עיר שיש בה דבר או
מפלת, אותה העיר מתענה
ומתרעת, וכל סביבותיה
מתענות ולא מתריעות. רבי
עקיבא אומר, מתריעות ולא
מתענות. איזהו דבר, עיר
המוציאה חמש מאות רגלי,
ויצאו ממנה שלשה מתים
בשלשה ימים זה אחר זה, הרי
זה דבר. פחות מכאן, אין זה
דבר:

ה על אלו מתריעין בכל מקום,
על השדפון ועל הירקון, על
הארבה ועל החסיל, ועל סיה
רעה ועל החרב, מתריעין עליה,
מפני שהיא מכה מהלכת:

ו מעשה שיירדו זקנים מירושלים
לעריהם, וגזרו תענית על

נביאים הראשונים עשרים
וארבע משמרות. על כל משמר
ומשמר היה מעמד בירושלים
של כהנים, של לויים, ושל
ישראלים. הגיע זמן המשמר
לעלות, כהנים ולויים עולים
לירושלים, וישראל שבאותו
משמר מתכנסין לעריהן וקוראין
במעשה בראשית:

ג ואנשי המעמד היו מתענין
ארבעה ימים בשבוע, מיום שני
ועד יום חמישי. ולא היו מתענין
ערב שבת, מפני כבוד השבת.
ולא באחד בשבת, כדי שלא יצאו
ממנוחה וענג ליגיעה ותענית
וימותו. ביום הראשון, בראשית
ויהי רקיע. בשני, יהי רקיע ויקוו
המים. בשלישי, יקוו המים ויהי
מארת. ברביעי, יהי מארת
וישרצו המים. בחמישי, ישרצו
המים ותוצא הארץ. בששי,
תוצא הארץ, ויכלו השמים.
פרשה גדולה, קורין אותה
בשנים, והקטנה ביחיד,
בשחרית ובמוסף. ובמנוחה
נכנסין וקורין על פיהן קורין את
שמע. ערב שבת במנוחה לא היו
נכנסין, מפני כבוד השבת:

ד כל יום שיש בו הלל, אין בו
מעמד בשחרית. קרבן מוסף, אין
בו בנעילה. קרבן עצים, אין בו
במנוחה, דברי רבי עקיבא. אמר
לו בן עזאי, קר היה רבי יהושע

להן. אמר להן, צאו וראו אם
נמחית אבן הטועים. שלח לו
שמעון בן שטח, אלמלא חוני
אתה, גזרני עליך נדוי. אבל מה
אעשה לך, שאתה מתחטא לפני
המקום ועושה לך רצונך כבן
שהוא מתחטא על אביו ועושה
לו רצונו. ועליך הכתוב אומר,
(משלי כג) ישמח אביו ואמך ותגל
ילדך:

ט היו מתענין וירדו להם גשמים
קדם הנץ החמה, לא ישלימו.
לאחר הנץ החמה, ישלימו. רבי
אליעזר אומר, קדם חצות לא
ישלימו, לאחר חצות ישלימו.
מעשה שגזרו תענית בלוד,
וירדו להם גשמים קדם חצות.
אמר להם רבי טרפון, צאו ואכלו
ושתו ועשו יום טוב. ויצאו ואכלו
ושתו ועשו יום טוב, ובאו בין
הערבים וקראו הלל הגדול:

פרק ד

א בשלשה פרקים בשנה כהנים
נושאים את כפיהן ארבע פעמים
ביום, בשחרית, במוסף ובמנוחה
ובנעילת שערים, בתעניות
ובמעמדות וביום הכפורים:

ב אלו הן מעמדות, לפי שנגאמר
(במדבר כח), צו את בני ישראל
ואמרת אליהם את קרבני לחמי,
וכי היאך קרבנו של אדם קרב,
והוא אינו עומד על גביו, התקינו

ז שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה, אסור מלספור ומלכבס, ובחמישי מתרין מפני כבוד השבת. ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין לא יאכל בשר ולא ישתה יין. רבן שמעון בן גמליאל אומר, ישנה. רבי יהודה מחייב בכפית המטה, ולא הזדו לו חקמים:

ח אמר רבן שמעון בן גמליאל, לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים, שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין, שלא לבייש את מי שאין לו. כל הפלים טעונין טבילה. ובנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים. ומה היו אומרות, בחור, שא נא עיניך וראה, מה אתה בורר לה. אל תתן עיניך בבני, תן עיניך במשפחה. (משלי לא) שקר החן והכל היפי, אשה יראת ה' היא תתהלל. ואומר, תנו לה מפרי ידך, ויהללה בשערים מעשיה. וכן הוא אומר, (שיר השירים ג) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו. ביום חתנתו, זו מתן תורה. וביום שמחת לבו, זה בגין בית המקדש, שיבנה במהרה בימינו. אמר:

שונה, קרבן מוסף, אין בו במנחה. קרבן עצים אין בו בנעילה. חזר רבי עקיבא להיות שונה כן עזאי:

ה זמן עצי להנים והעם, תשעה. באחד בניסן, בני ארח בן יהודה. בעשרים בתמוז, בני דוד בן יהודה. בחמשה באב, בני פרעש בן יהודה. בשבעה בו, בני יונדב בן רכב. בעשרה בו, בני סנאה בן בנימין. בחמשה עשר בו, בני זתוא בן יהודה, ועמהם להנים ולוים וכל מי שטעה בשבטו, ובני גונבי עלי בני קוצעי קציעות. בעשרים בו, בני פחת מואב בן יהודה. בעשרים באלול, בני עדין בן יהודה. באחד בטבת שבו בני פרעש שניה. באחד בטבת לא היה בו מעמד, שהיה בו הלל וקרבן מוסף וקרבן עצים:

ו חמשה דברים ארעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז וחמשה בתשעה באב. בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות, ובטל התמיד, והבקעה העיר, ושרף אפסטימוס את התורה, והעמיד צלם בהיכל. בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ, וחרב הבית בראשונה ובשניה, ונלקדה ביתר, ונחרשה העיר. משנכנס אב, ממעטין בשמחה: